

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

(11) ਉੱਪਰ ਦਰਜ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਟੀਡੀਸੀ, ਭਾਗ III (ਪਾਸ ਕੋਰਸ) ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਹਤ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਕਿ ਅਨੁਸੂਚਿਤ 'ਐਫ' ਅਤੇ 'ਜੀ' ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਖਰਚੇ ਚੁੱਕਣੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 1 ■ ਆਰ ~

ਐਨ.ਕੇ.ਐਸ

ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ

ਡੀਕੇ ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਆਰਐਸ ਨਰੂਲਾ ਜੇ. ਜੇ.
ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ, - ਪਟੀਸ਼ਨਰ।

ਬਨਾਮ

ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, - ਜਵਾਬਦੇਹ।

1969 ਦੀ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 2

ਸਤੰਬਰ 19, 1969

ਲੋਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਐਕਟ (1951 ਦਾ XLIII)— ਧਾਰਾ 9-ਏ— ਅਧੀਨ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਯੋਗਤਾ — ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ— ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ—ਭਾਗ ਵਿੱਚ “ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ” ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ— ਕੀ ਸਿਰਫ ਹਵਾਲਾ ਹੈ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ “ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ” ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 9-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ — ਦਾ ਮਤਲਬ — ਹਾਲਾਤ ਜਦੋਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ — ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ, 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, (i) ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸਰਕਾਰ; (ii) ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸਿਰਫ ਦੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; (iii) ਉਪਰੋਕਤ ਆਈਟਮ ਨੰਬਰ (ii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਆਮ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਵਜੋਂ; (iv) ਜੇਕਰ ਅਤੇ ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ, ਜਿਸਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਇੱਥੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੁੱਖ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰੇ ਕਹੀਆਂ

ਗਈਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ, ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵਿੱਚ

ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(ਪਾਰਾ 14, 15 ਅਤੇ 17)

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 9-ਏ ਵਿੱਚ "ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ" ਸਮੀਕਰਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ "ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ" ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੀਕਰਨ "ਉੱਥੇ ਕਾਇਮ ਹੈ" ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਾਗ ਵਿੱਚ, ਵਿਵਾਦਿਤ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਵਲ ਦੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੋਰ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੀ ਸ਼ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢੇਗਾ।

(ਪਾਰਾ 22)

ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਉਹ ਸਭ "ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ" ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ "ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ" ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ।

(ਪਾਰਾ 37)

ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ :- (i) ਇਹ 1 ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਏ.ਯੂ. ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ; (ii) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਜੀਵਿਤ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹਰਜਾਨੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਲਈ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾ ਕੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਲੀਬਿਤ ਹੋਣਾ; (iii) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਚੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇ; ਜਾਂ ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; (iv) ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; (v) ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸਥਿਰ ਰਹਿਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ; ਅਤੇ (vi) ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੈਧ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਐਕਟ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਬਿਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ

ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ। ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੁਆਰਾ, ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੁਆਰਾ, ਨਵੀਨਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਬਦਲੀ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਤਿਆਗ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਪਾਰਾ 37 ਅਤੇ 38)

1969 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਆਰ.ਐਸ. ਨਰੂਲਾ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਕੇਸ ਰੈਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਖਰਕਾਰ 17 ਸਤੰਬਰ, 1969 ਨੂੰ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਕੇ. ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਮਾਣਯੋਗ ਜਸਟਿਸ ਆਰ.ਐਸ.

ਲੋਕ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਐਕਟ 1951 ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਅਤੇ 81 ਅਧੀਨ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ, ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1, ਭਾਵ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਜੇਐਨ ਕੇ ਐੱਸਲ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ (ਮੈਸਰਜ਼ ਬੀਐਸ ਕੇ ਹੋਜੀ, ਸ਼ੋਕ ਬਹਾਨ ਅਤੇ ਆਰਐਲ ਐਸ ਹਰਮਾ, ਇੱਕ ਵਕੀਲ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ), ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਲਈ।

HL SIBAL, SENIOR AD ਵੇਕੇਟ (M / S. CL LAKHANPAL, IS VIMAL, RC SETIA, Advocates, With Him), ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਲਈ।

ਨਿਰਣਾ

ਨਰੂਲਾ, ਜੇ.—ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਐਕਟ (43 ਆਫ 1951) ਦੀ ਧਾਰਾ 80 ਅਤੇ 81 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਅਧੀਨ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਪੱਟੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹਲਕੇ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਚੋਣਕਾਰ ਅਨੋਖ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀ ਮੱਧਕਾਲੀ ਚੋਣ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕਰੇ। ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਮੰਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫਰਵਰੀ, 1969 ਵਿੱਚ ਹੋਏ ਉਪਰੋਕਤ ਚੋਣ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਚੋਣ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। -ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਲੰਘਣਾ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ।

(2) ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤਰੀਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ। ਪੋਲਿੰਗ ਦੀ ਮਿਤੀ 9 ਫਰਵਰੀ, 1969 ਸੀ। ਚੋਣ ਦਾ ਨਤੀਜਾ 10 ਫਰਵਰੀ, 1969 ਨੂੰ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਇਕ ਨੰਬਰ 1, ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਅਕਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਵਿਰੋਧੀ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੈਰੋ (ਜੋ ਕਿ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੇ ਨਿਵਾਸੀ ਪਾਂਡੇ ਦੇ ਚਾਚਾ ਹਨ-) ਨੂੰ ਹਰਾਇਆ। ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਾਂਗਰਸ ਉਮੀਦਵਾਰ)। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਪੱਟੀ ਹਲਕੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

(3) ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੰਬਰ 1 ਦਾ ਮੁੱਖ ਮੁਦਲਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਆਪਣੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਦੋਸ਼

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਵਾਪਿਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੋਣ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਧਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਸੀਮਾ ਵਿੱਚ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਮੁਢਲੇ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਬਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ।

(4) ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਬੰਧਤ ਮਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸੂਚੀਬੱਧ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੈਜ਼ਪੋਂਡੈਂਟ ਦਾ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ ਲਾਂਘੇ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ - ਨਾ ਤਾਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ। ਪੜਤਾਲ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕੰਮ ਸਿਰਫ ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮਤ ਠੇਕੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਕੰਮ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦੋ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ: -

- (i) ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਾਂ ਅਥਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੈ।
- (ii) ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੇਸ ਨੂੰ ਸਰਕਲ ਦੇ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸਦਾ ਹੁਕਮ ਅੰਤਿਮ ਹੋਵੇਗਾ।

ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ:-

- (i) ਵਿਸ਼ਿਸ਼ਟਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰੀ-ਇੰਚਾਰਜ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ;
- (ii) ਸਰਕਾਰ ਅਧੂਰੇ ਕੰਮ ਲਈ 20 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ; ਅਤੇ
- (iii) ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ।

ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਅਗਸਤ ਅਤੇ ਨਵੰਬਰ, 1964 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਭੇਜੇ ਦੋ ਪੱਤਰਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ

18 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੁਲਿਸ ਛਾਪੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ 4 ਦਸੰਬਰ, 1964 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਕਤ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚੱਲੇਗਾ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਥਿਰ ਸਮਝੌਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਗਸਤ, 1964 ਤੋਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਜੋ

(5) ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਭੌਤਿਕ ਹਿੱਸੇ ਤੱਕ, ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਜੇ., ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਮੁੱਦਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ: -

“ਕੀ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰਬਰ 1 ਇਕੱਲਾ ਮਾਲਕ ਸੀ, ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ, ਰੂਪੜ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਮਾਲਪੁਰ ਦੇ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ-ਪਾਸੇ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ, ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੰ. 1; ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ?”

ਉਪਰੋਕਤ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਬੂਤ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸਿੰਗਲ ਬੈਚ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਉੱਠਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। 4 ਅਗਸਤ, 1969 ਦੇ ਮੇਰੇ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਲਈ, ਕੇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਉਕਤ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ - ਵਿਦਵਤਾ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੈਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ- ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਈ ਹੈ।

(6) ਤਸਵੀਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, PW-1/4, ਚੀਫ਼ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੇ ਪੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: -

f

“(i) ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਅਦਾਇਗੀ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਦਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਦਰਾਂ ਦੀ ਕਾਪੀ ਮੁੱਖ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ।

(11) ਰਾਹੀਂ ਦਰਾਂ ਲੇਖਾਕਾਰ-ਜਨਰਲ, ਪੰਜਾਬ ਦੁਆਰਾ ਪੜਤਾਲ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ।”

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਕੁਝ ਚੱਲ ਰਹੇ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ।

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਇਹ ਕੰਮ 17 ਅਗਸਤ, 1964 ਤੱਕ ਚੱਲਿਆ। 18 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦਾ ਕੁਝ ਰਿਕਾਰਡ ਆਦਿ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਿਆ। ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਸ਼ਰਤ ਨੰਬਰ 3 ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PW-1/1, PW-1/2 ਅਤੇ PW-1/3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਸ ਨੂੰ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਵਰਕ ਆਰਡਰ। 25 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਆਰ. 2, ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਰੂਪੜ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਸਰਹਿੰਦ ਨਹਿਰ, ਰੂਪੜ, ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ: -

“ਸਬਜ਼: ਸਰਹਿੰਦ ਨਹਿਰ ਦੇ ਉੱਪਰ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ-ਪਾਸੇਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ।

ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੇਬਰ-ਰੇਟਸ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਯਮਤ ਟੈਂਡਰ ਬੁਲਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਪਰੋਕਤ ਕੰਮ ਸਾਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਕਿ ਟੈਂਡਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸੀਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ 16 ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ ਸੁਚਾਰੂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ।

ਕਿ ਕੰਮ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਸੀ ਅਤੇ 20 ਦੇ ਕਰੀਬ ਖੂਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸੌ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਕਿ ਕੰਮ ਨੂੰ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਕਿ 18 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ, ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਸਾਡੇ ਕੰਮ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਦਫਤਰ ਅਤੇ ਸਟੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸੀਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕਰਮਚਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ।

ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਇਸ ਧੌਕੇਸ਼ਾਹੀ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀ ਲੇਬਰ ਅਤੇ ਕਰਮਚਾਰੀ ਘਬਰਾ ਗਏ ਅਤੇ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਡਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਕੰਮ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਰਹੇ ਹਨ। ਬਹੁਤੇ ਆਯਾਤ ਮਜ਼ਦੂਰ ਜੋ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਯੂਪੀ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਸੌਂਦੇ 'ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ, ਸਾਡੇ ਐਡਵਾਂਸ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਭੱਜ ਗਏ ਹਨ।

ਕਿ ਸਥਾਨਕ ਲੇਬਰ ਖਿਸਕ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੰਮ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਕੰਮ ਠੱਪ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਅਜਿਹੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਅਸੰਭਵ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਮਜ਼ਦੂਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸਾਈਟ. ਇਸ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਜ਼ੋਖਮ, ਲਾਗਤਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਨ ਸੁਪਰ-ਪੈਸੇਜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਉੱਚ-

ਉੱਚਤਾ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਾਖ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਰੱਖਾਂਗੇ।

ਸਾਰੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ, ਅੰਜ਼ਾਰਾਂ, ਪਲਾਂਟਾਂ, ਟਰੈਕਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਚਾਰਜ ਸੰਭਾਲ ਲਓ। ਵਿਗੜਨ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਈਟ 'ਤੇ ਪਈਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਣਵਰਤੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਓ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਪੱਤਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਆਦਿ ਲਈ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਾ ਸੰਚਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, RW 1, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਰੂਪੜ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਸਨ, ਨੇ 29 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਸਰਹਿੰਦ ਨੂੰ ਪੱਤਰ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ RW 1/1, ਭੇਜਿਆ। ਕੈਨਾਲ ਸਰਕਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੱਸਿਆ:-

“ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਸਬ-ਡਿਵੀਜ਼ਨਲ ਅਫਸਰ, ਦੋਰਾਹਾ, ਪੱਤਰ ਨੰ. 1922/SSW, ਮਿਤੀ 26 ਅਗਸਤ, 1964, ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੇਜੀ ਗਈ ਕਾਪੀ, — ਉਸ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਨੰਬਰ, 1923 ਨੂੰ ਵੇਖੋ।

ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਲਿਖਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਛਾਪੇ ਕਾਰਨ ਅੱਗੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ ਅੰਤਿਮ ਮਾਪਦੰਡ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਵਾਦ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਨ ਸੁਪਰ-ਪੈਸਿਵ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੜ੍ਹ ਕੰਟਰੋਲ ਕੰਮ ਹੈ।

ਤਿੰਨੋਂ ਪਹਾੜੀ ਟੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਕਾਲੀ ਡਿਸਚਾਰਜ ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ-ਪੈਸੇਜ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ-ਪੈਸੇਜ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡਿਸਚਾਰਜ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਪੂਰੇ ਸਰਹਿੰਦ ਕੈਨਾਲ ਸਿਸਟਮ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨਾ ਅਤੇ ਤਬਾਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਟੈਂਡਰ ਤੁਰੰਤ ਬੁਲਾਏ ਜਾਣ ਅਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਜਾਵੇ।

(7) ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਨੇ 16 ਨਵੰਬਰ, 1964 ਨੂੰ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਰੂਪੜ ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਰੂਪੜ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਆਰ. 3 ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ:

“ਸਾਡੇ ਪੱਤਰ, ਮਿਤੀ 25 ਅਗਸਤ, 1964, ਜਿਸਦੇ ਤਹਿਤ ਅਸੀਂ ਕਮਾਲਪੁਰ ਵਿਖੇ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ-ਪਾਸੇਜ਼ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨੀ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕੇ, ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਤਮ ਭੁਗਤਾਨ ਜੋ ਕਿ ਲਗਭਗ ਰੁਪਏ ਹੈ। 60,000 (ਕੇਵਲ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ) ਅਤੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜੋ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਟੈਂਡਰ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੇ ਜਵਾਬ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਆਰ. 1, ਮਿਤੀ 4 ਦਸੰਬਰ, 1964 ਵਿੱਚ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦਾਅਵੇ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਵੱਲੋਂ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

(8) 11 ਮਈ, 1967 ਨੂੰ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਲਗਭਗ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸਾਲਸੀ ਸਮਝੌਤੇ (1940 ਦਾ 10) ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧੀਨ ਜੱਜ, ਰੂਪੜ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਐਗਰੀਮੈਂਟ (ਸ਼ਰਤ ਨੰਬਰ 5 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ) ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਅਰਜ਼ੀ ਦਾਖਲ ਕੀਤੀ। ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ ਦੀਆਂ ਮਿਆਰੀ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉੱਪਰ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ), ਉਸ ਦੇ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਦਰਮਿਆਨ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਾਲਸ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨ ਲਈ। ਉਸ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਐਗਰੀਮੈਂਟ RW-2/5 ਹੈ। ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਕੰਮਾਂ ਲਈ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਅਸਥਾਈ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਨੱਥੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਕੁੱਲ ਮੁੱਲ ਰੁਪਏ ਸੀ। 2,77,200 ਹੈ। ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਵਾਬਦੇਹ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਬੰਧਤ ਵਿਭਾਗ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਵਿਵਾਦ ਅਜੇ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ। ਦਰਖਾਸਤ ਦੇਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਕਾਰਨ 25 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵੱਲੋਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਅਗਲੇਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿੱਚ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਣ ਕਾਰਨ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਦਾਇਰ ਰਾਜ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ 1969 ਦੇ ਆਈਸੀਐਮਏ ਨੰਬਰ 44-ਈ ਦੇ ਨੱਥੀ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(9) ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਰੋਕਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਕੁਝ ਜੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੀ.ਡਬਲਿਊ.2 ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਤੰਬਰ 1964 ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਰੂਪੜ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਰੂਪੜ ਵਿਖੇ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਵੱਲੋਂ ਐਡੀਸ਼ਨਲ ਸਿਸਟਮ ਸੁਪਰ-ਪੈਸੇਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਗਵਾਹ ਨੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਪ. ਫਿਰ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:-

“ਮੇਰੇ ਨਿਰੀਖਣ ਅਤੇ ਮਾਪਾਂ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਾਰਪੋਰੇਟਿਡ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਪੁਲਿਸ ਸੁਪਰਡੈਂਟ, ਸੀਆਈਡੀ, ਵਿਜੀਲੈਂਸ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੈਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਰੋਕੂ ਐਕਟ, 1947 ਦੀ ਧਾਰਾ 5(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ, ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰਾਜ ਕੁਮਾਰ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਅਸਲ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਪੁਸ਼ਟਿਤ ਕਾਪੀ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PW-1/5 ਸਹੀ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਇਹ ਰਿਪੋਰਟ ਮੈਂ 17 ਮਾਰਚ 1965 ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਸੀ।

ਗਵਾਹ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉਹ ਆਮ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ PW/1/3। ਉਹ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਤਾਰੀਖ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਸਨੇ ਮਾਪਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਪੱਤਰ ਦੀ ਮਿਤੀ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਆਰ. 1 (ਜੋ ਕਿ ਮਿਤੀ 4 ਦਸੰਬਰ, 1964 ਹੈ) ਤੋਂ ਬਾਅਦ। ਉਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕੇ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਧੂਰਾ ਛੱਡਿਆ ਕੰਮ ਕਿਸ ਨੇ ਕੀਤਾ।

(10) ਇੰਦਰ ਮੋਹਨ ਮਹਿਤਾ, PW-3, ਜੋ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਰੂਪੜ, ਡਿਵੀਜ਼ਨ, ਰੂਪੜ ਸਨ; ਨੇ 24 ਅਕਤੂਬਰ, 1967 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਚਾਰਜ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਪਰ ਉਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਕੰਮ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਸ ਦੇ ਬਿੱਲ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਆਏ ਸਨ। ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਬਿਲਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਨਾ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਾਰੇ ਯਕੀਨੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਲੰਬਿਤ ਅਪਰਾਧਿਕ ਕੇਸ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਵੀ ਕੁਝ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜੋ ਸਿਵਲ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਵੇਰਵਿਆਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵਾ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਗਵਾਹ ਵੱਲੋਂ 24 ਅਕਤੂਬਰ 1967 ਨੂੰ ਰੂਪੜ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਦਾ ਚਾਰਜ ਸੰਭਾਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਵਾਬਦੇਹ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਧੀਕ ਸਿਸਟਮ ਸੁਪਰ-ਪਾਸੇਜ ਦਾ ਕੰਮ ਅਜੇ ਵੀ ਅਧੂਰਾ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। . ਗਵਾਹ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਕਾਇਆ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਤੱਕ ਸਥਿਤੀ ਜਿਉਂ ਦੀ ਤਿਉਂ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਸੀ।

ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੂਰੇ ਸਬੂਤ ਹਨ।

i

(11) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਰਤਨ ਸਿੰਘ, ਆਰ.ਡਬਲਯੂ. 1, ਜੋ ਜੁਲਾਈ, 1963 ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਰੂਪੜ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਸੀ, ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਤੰਬਰ, 1964 ਵਿੱਚ ਉੱਥੋਂ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਰੂਪੜ ਵਿਖੇ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਚ ਕੰਮ ਚਲਾਇਆ ਸੀ ਪਰ ਪੁਲਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਫਤਰ 'ਤੇ ਛਾਪਾ ਮਾਰ ਕੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਬਦਲੀ ਰੂਪੜ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਛਾਪੇਮਾਰੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਤੋਂ 25 ਅਗਸਤ, 1964 ਦੇ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਆਰ. 2 ਦੀ ਰਸੀਦ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਹ

ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪੱਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਆਰ. 2 ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ, ਉਸਨੇ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ 29 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਸੁਪਰਡੈਂਟ ਇੰਜੀਨੀਅਰ, ਸਰਹਿੰਦ ਕੈਨਾਲ ਸਰਕਲ, ਲੁਧਿਆਣਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨੀਕੇਸ਼ਨ ਵੀ ਭੇਜਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਰ.ਡਬਲਯੂ. 1/ 1 ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਵਾਹ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ "ਵਰਕ ਆਰਡਰ" ਅਤੇ "ਠੇਕੇ" ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਟੈਂਡਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਠੇਕੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਦੀ ਕੋਈ ਮਾਤਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਕ ਟੈਂਡਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਬਾਰੇ ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ, ਲੋਕ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਕੋਡ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇਕੱਤਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਮਤਿਹਾਨ-ਇਨ-ਚੀਫ਼ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਪੁਸ਼ਨ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਦੇ ਇੰਚਾਰਜ ਸਨ, ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਰਹੀ। ਜਿਹੜਾ ਵਿਚ ਉਸਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਗਤੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਉਹ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਫਸਰ-ਇੰਚਾਰਜ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਉਪ ਮੰਡਲ ਅਫਸਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਸੀ। ਅਪਰਾਧਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ.

(12) RW 2 ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਖੁਦ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਇਕੱਲਾ ਮਾਲਕ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਵਰਕ ਆਰਡਰਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਿਸਵਾਨ ਸੁਪਰ-ਪਾਸੇਜ਼ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਸੀ PW 1/1, PW, 1/2, ਅਤੇ PW ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।, 1/3. ਉਸਨੇ ਤਿੰਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਭੁਗਤਾਨਾਂ ਦੀ ਰਸੀਦ ਵੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ; ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 18 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਦਫਤਰ 'ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਛਾਪੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਉਸਨੇ ਉਹ ਕੰਮ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਉਹ ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਨੰਬਰ 3 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਪੱਤਰ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ

ਨੇ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜਿਰਾਹ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਅਨੁਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ RW 2/5 ਦੀ ਕਾਪੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਆਰਬਿਟਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਅਧੀਨ ਆਪਣੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ, 27 ਜੁਲਾਈ, 1967 ਨੂੰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧੀਨ ਜੱਜ, ਰੋਪੜ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਪੀ, ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਪੀ. 1, ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਉਸਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਸਾਲਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ

ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਸਨ। •

(13) 1 ਵਿਰੋਧੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ , ਮੈਂ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 9-ਏ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਅਯੋਗਤਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਹ 1951 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ: -

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਦਾ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਹੋਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ
.....
ਜੇਕਰ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਖਾਤੇ ਵਿੱਚ ਟਰੱਸਟ ਵਿੱਚ, ਉਸ ਕੋਲ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਹਿੱਸਾ ਜਾਂ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਡੀ) ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ (1958 ਦਾ 58) ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 15 ਦੁਆਰਾ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ: - (ਸਿਰਫ ਸੰਬੰਧਿਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ):
&'<'

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਦੇ ਮੈਂਬਰ ਵਜੋਂ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਹੋਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ.....
ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ, ਜਾਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ।"

ਅਯੋਗ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ , 1958 ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਗਏ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਏ III ਨੂੰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ (ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 20 ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਅਧਿਆਏ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। (1966 ਦਾ 47). ਅਧਿਆਏ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਸਿਰਫ "ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ" ਅਤੇ "ਅਯੋਗ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ। ਲਈ ਚੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ 'ਤੇ ਅਯੋਗਤਾ

ਸੈਕਸ਼ਨ 8 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਪਰਾਧ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਦੇ ਚੋਸ਼ੀ ਪਾਏ ਗਏ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸੈਕਸ਼ਨ BA ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਜਾਂ ਬੇਵਫ਼ਾਈ ਲਈ ਬਰਖਾਸਤਗੀ ਲਈ ਅਯੋਗਤਾ ਧਾਰਾ 9 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਧਾਰਾ 9-ਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ: -

"ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇ, ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੌਰਾਨ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ, ਜਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ.

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ। — ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ।

(14) ਉਪਰੋਕਤ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ: -

- (i) ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;
- (ii) ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸਿਰਫ਼ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਜਾਂ ਉਸ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;
- (iii) ਉਪਰੋਕਤ ਆਈਟਮ ਨੰ. (ii) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਆਮ ਤਬਦੀਲੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵਜੋਂ;
- (iv) ਜੇਕਰ ਅਤੇ ਇੰਨੇ ਚਿਰ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ, ਜਿਸਦਾ ਸ਼ਿਕਰ ਇੱਥੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਇਮ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। /

(15) ਮੁੱਖ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇੱਕ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸਾਰੇ ਚਾਰ ਤੱਤ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਹੈ।

(16) ਮੁੱਖ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (ਡੀ) ਦੀ ਚੋਰੀ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ (1958 ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ) ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ " ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਚੋਣ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲਦਾਇਕ ਸਰੋਤ ਸੀ।" 1958 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਰੇਡੀਓ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕੋਈ ਭਾਸ਼ਣ ਪ੍ਰਸਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲੇਖ ਦਾ ਯੋਗਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਭਾਗ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਬਿੱਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ 1958 ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਐਕਟ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ "ਸੈਕਸ਼ਨ 7(4) ਨੂੰ ਸਰਲ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਤਰਕਸੰਗਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਆਪਣੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ।" ਇਹ ਦੋ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੌਖਿਕ ਅਸਥਿਰ ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ 1958 ਤੱਕ ਸੋਧੇ ਗਏ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 7 (ਡੀ) ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸਨੂੰ ਲੱਭਦੇ ਹਾਂ, ਦੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਮੌਜੂਦਗੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਉਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਾਪਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ *ਇਨਾਇਤੁੱਲਾ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਦੀਵਾਨਚੰਦ ਮਹਾਜਨ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ 1958 ਤੱਕ ਸੋਧੇ ਗਏ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (ਡੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। 1* (ਪ੍ਰਤੀ ਐੱਮ. ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਸੀ.ਜੇ., ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਅਤੇ ਵੀ.ਆਰ. ਸੇਨ, ਜੇ.) ਦੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਜੋਂ, *ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਨੀ ਬਨਾਮ ਮੋਰੇਸ਼ਵਰ ਪਰਸ਼ਰਾਮ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ* ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ (2). ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਕੁਝ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਭਿੰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਪਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਬਚਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭੁਗਤਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਲੈਣਦਾਰ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਭੁਗਤਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਣਦਾਰੀ ਦੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਕਰੇਤਾ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਦਾਅਵਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰੱਖੀ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਦਿਖਾਏ ਬਿਨਾਂ ਸਥਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਕਿ ਭੁਗਤਾਨ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਸੀ।

- (1) *15 ELR 219.*
 (2) *(1954) SCR 817.*

(17) ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਸ ਰਾਜ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਬਣਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਦੋ *i* ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵੋਟਰ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਅੰਤਮ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਵਿਵਾਦ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਸੰਭਾਵਿਤ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਵੋਟਰਾਂ ਤੋਂ ਚੋਣ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੋਹ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਠੇਕੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, 1966 ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। - ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਠੇਕੇ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਿਰਫ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਾਰੀਖ ਤੱਕ ਆਪਣੀਆਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(18) ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੂਰੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਸਬੂਤਾਂ ਦਾ ਰੈਜ਼ਿਊਮੇ ਦੇ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੱਥ ਜੋ ਉਸ ਸਬੂਤ ਤੋਂ ਉਭਰਦੇ ਹਨ, ਕਾਫ਼ੀ ਸਾਬਤ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ: -

- (i) ਉੱਤਰਦਾਤਾ 1963-64 ਵਿੱਚ ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਦਾ ਮਾਲਕ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ;
- (ii) ਕੈਪੀਟਲ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਕੰਪਨੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਫਰਵਰੀ ਤੋਂ ਜੂਨ, 1963 ਦੌਰਾਨ ਦੋ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਪਲੀਮੈਂਟਰੀ ਵਰਕ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ;
- (iii) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਨੋਟਿਸ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕੀਤਾ, ਕੰਮ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਇਆ;
- (iv) 18 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ;
- (v) ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਕੰਮ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਜਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਵੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਅਗਸਤ 1964 ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ, ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਕੰਮ ਜਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੁਕਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ;
- (vi) ਦਸੰਬਰ, 1964 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸਿਰਫ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਕੰਮ ਲਈ ਬਕਾਇਆ ਬਕਾਇਆ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸੀ;

(vii) 1964 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਦਾਅਵੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਸਾਲਸੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਇਆ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਅਧੀਨ ਨਿਰਣੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ

(viii) ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਕੀਤੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲ ਲੱਖਿਤ ਹਨ।

(19) ਸਿਰਫ ਉਹ ਭੌਤਿਕ ਸਵਾਲ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ: -

(i) ਕੀ ਇਹ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿਚਲੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਟੈਨ ਦਰਸ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਣਾ ਸੀ;

(ii) ਪਹਿਲੇ ਨੁਕਤੇ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਘਟੀਆ ਸਨ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ; ਅਤੇ

(iii) ਕੀ ਆਰਬਿਟਰੇਟਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਕਿਸੇ ਦੋਸ਼ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ।

(20) ਇੱਕ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਝੁਕ ਗਏ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਲੈਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਧਿਰਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਜੋ ਕੇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਵਾਧੂ ਮੁੱਦੇ ਘੜਨ ਅਤੇ ਉਸ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਅਪਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਉਲਟ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਹੁੰਦੇ, ਜਿਸਦਾ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸੁਝਾਏ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਐਲਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਸੀ।

(21) ਉਚਿਤ 1 ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਈਓਫਾਈਸੈਕਸ਼ਨ 9-ਏ ਤੋਂ, ਇਹ 1 ਸੂਚਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ-

ਐੱਲ

(i) ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਚੋਣਾ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਸੀ;

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

- (ii) ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਕਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਸੀ; ਆਈ
- (iii) ਇਹ ਕਿ <ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਲਈ ਸਵਾਲ ਵਾਪਸ ਕੀਤੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਤੇ ਇਹ
- (iv) ਕਿ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ; ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਜਾਂ ਪੜਤਾਲ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਹ

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਉੱਪਰ ਦੱਸੀਆਂ ਗਈਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅੱਧੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ (iii) ਬਾਰੇ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਵਿਵਾਦ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਤੁਰੰਤ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਸਲ ਵਿਵਾਦ ਕੇਂਦਰ ਗੋਲ ਸਵਾਲ ਨੰਬਰ (iv)। ਬਿੰਦੂ ਨੰਬਰ (iii) 'ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਯੋਗਤਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਵਪਾਰ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਜਾਂ ਆਮ ਕਿੱਤਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ, "ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ" ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਤੱਕ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ. ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਇੱਕ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਯੋਗਤਾ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਧੀਨਗੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, "ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ" ਸਮੀਕਰਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸੁੱਕੇ ਵਿੱਚ "ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ" ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਯੂ ਏ ਵਿੱਚ "ਉੱਥੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ, ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੇਵਲ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੋ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੁਆਰਾ, ਉਸ ਦੇ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਵਪਾਰ ਜਾਂ ਕਾਰੋਬਾਰ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੋਰ ਕਾਇਮ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੀ ਸ਼ਰਾਤ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(22) ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਤੱਤ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਉੱਪਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰੈਸਪੋਂਡੈਂਟ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(23) ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਬਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸਵਾਲ ਜੋ ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਫਰਵਰੀ/ਜੂਨ, 1963 ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਜਨਵਰੀ/ਫਰਵਰੀ, 1969 ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸਹੀ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਭਾਈਵਾਲ, ਭਾਵ ਨਾ ਹੀ। 4 ਦਸੰਬਰ, 1964 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਰੂਪੜ ਨੇੜੇ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ-ਪਾਸੇ, ਕਮਾਲਪੁਰ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ 18 ਅਗਸਤ, 1964 ਤੋਂ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਸੀ, ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਮਿਤੀ 4 ਦਸੰਬਰ, 1964 ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਸਥਿਤੀ.

(24) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਰਹਿਤ ਜਾਂ ਸਮਾਪਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕੋਣਾਂ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਲੂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ

ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਧਾਰਨ ਹੋਣ ਲਈ। ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਜਨਵਰੀ, 1969 ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਚੱਲਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੂੰ ਯਾਤਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸਹੀ ਦੋਸ਼ ਹੈ ਕਿ "ਉਕਤ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਤੇ ਹਨ। ਸੈਟਲ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਉਕਤ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਗਰੀ ਦੀਆਂ ਤਾਰੀਖਾਂ 'ਤੇ ਕਾਇਮ

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਹੈ” ਇਹ ਦੇਸ਼ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:-

- (i) ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ ;
- (ii) ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਰਿਜ਼ਰਵ ਪੱਕੇ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ; ਅਤੇ
- (iii) ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

(25) ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਤੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੁਪਰ-ਪਾਸ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਉਸਨੇ 18 ਅਗਸਤ, 1964 ਨੂੰ ਕੰਮ ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਨੂੰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਵਾਲ ਦਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਨ ਸੁਪਰ-ਪਾਸੇਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੈ।

(26) ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਖਾਤਿਆਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਿਖਤੀ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਲਈ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਆਪਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ, ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਖਾਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ।

ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਅਜੇ ਤੱਕ ਡਿਸਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿੱਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਨੀ (2) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਹੁਣ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਲੈ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਖਾਤਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਲਈ ਉਸ ਦੇ ਬਕਾਏ ਪੈਸੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਲੰਬਿਤ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ, ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।

(27) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਬਾਰੇ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ - ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਨੁਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਤੋਂ ਰਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕੰਮ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਬ-ਸਟੈਂਡਰਡ ਹੈ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਬ-ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਮਿਆਰੀ ਕੰਮ. ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦਾ ਕੇਸ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕਿ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਅਜੇ ਵੀ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋੜੀਂਦੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਆਰਡਰ ਤੱਕ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਬੂਤ ਪਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਾਨੂੰ, ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਪੀ ਡਬਲਯੂ 2 ਦਾ ਬਿਆਨ ਉਸਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਪੀ ਡਬਲਯੂ 1/5 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਚਿਤ ਗੋਵਰਨਮੈਂਟ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸ. ਸਿੱਬਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕੰਮ ਦੇ ਸਬ-ਸਟੈਂਡਰਡ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜੋ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।. ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਸਾਨੂੰ ਤਾਕਤ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਜੇ

ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਨੇ ਉਹ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਸਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੇਕਰ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੁਲੱਖਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਹੁਣ ਦਾਖਿਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਰਸ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਵਾਧੂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਕੇਸ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਰਾਹ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦੀ ਕੋਈ ਨਿਸ਼ਚਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਪਿਰਾਂ, ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਪਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ।

(28) ਅੰਸ਼ ਨੰ. (iv) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਲੂ ਇਹ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਿਰਫ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਾਲੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ; ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਸੀ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਵਿਰੁੱਧ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ ਹੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਲਈ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਕੁਝ ਅਦਾਇਗੀ ਅਜੇ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਦੇ ਇਸ ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭੁਲੇਖਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਦਾ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੰਨਾ ਲੰਮਾ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। *ਆਤਮ ਦਾਸ* ਬਨਾਮ *ਸੂਰੀਆ ਪਰਸ਼ਾਦ* (3) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬਨਾਮ ਮਾਇਆਧਰਦਾਸ ਪੁੱਤਰ ਰਮੇਸ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਦੀ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। - *ਵਾਰਡਸ ਅਤੇ ਹੋਰ* (4), ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਚੌਕਾਂ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। *ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੇ ਕੇਸ* (3) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਖੇਪ ਤੱਥ ਇਹ ਸਨ। "ਰਤਨਾਵਲੀ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਦਾ ਕੰਮ

- (3) ਸਿਵਲ ਐਪ. 1967 ਦਾ 1706 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ 11 ਮਾਰਚ, 1969 ਨੂੰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ।
 (4) ਏਆਈਆਰ 1959 ਐਮਪੀ 39.

Anokh Singh v. Surinder Singh and others (Narula, J.)

ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਫਰਵਰੀ, 1954 ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਠੇਕੇ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ ਭੋਪਾਲ ਵਿਖੇ ਬੁਰਜ, ਉਸ ਦੁਆਰਾ 19*56 ਵਿਚ ਅਧੂਰਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਾ ਤਾਂ ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਏਜੰਸੀ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੰਮ ਵੀ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੈ। ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀ। ਆਤਮ ਦਾਸ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਜੋਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਸਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਆਤਮ ਦਾਸ ਨੇ 19 ਜਨਵਰੀ, 1967 ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਲੋਕ ਸਭਾ ਲਈ ਚੁਣੇ ਗਏ।

(29) ਸੂਰੀਆ ਪਰਸ਼ਾਦ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਕੱਲੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਫਿਰ 20 ਮਾਰਚ, 1968 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਬੂਤ ਅਧੂਰੇ ਸਨ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਉਲੰਘਣਾ ਜਾਂ ਤਿਆਗ ਕੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਹੋਰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਬੂਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਸਬੂਤ ਅਤੇ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕਰਨ ਲਈ ਕੇਸ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਰਿਮਾਂਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਧੂ ਸਬੂਤ ਦਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, (i) ਕਿ ਠੇਕੇ ਦਾ ਕੰਮ ਵਿਭਾਗੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ; (ii) ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਿਰ ਨੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਚੁੱਕੇ ਹਨ; ਅਤੇ (iii) ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ।

(30) ਅੰਤ ਵਿੱਚ, 11 ਮਾਰਚ, 1969 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ (i) ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ, ਬਾਰੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਨਿਰਵਿਘਨਤਾ ਜਾਂ ਹੋਰ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇ ਕਿ ਕੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ - ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ; (ii) ਕਿ "(ਠੇਕੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੇ) ਅਨੁਸਾਰੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਅਸਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ"; (iii) ਕਿ ਨੁਕਸਾਨ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਸਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਬਕਾਇਆ ਰੱਖਣ ਜਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਮੁਰੰਮਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਵੇਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ; ਅਤੇ (iv) ਉਹ

ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਲਗਭਗ ਛੇ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਅਯੋਗਤਾ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ।

ਆਈ

(31) ਸਿਰਫ਼ 31 ਹੋਰ ਕੇਸ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਪਟੀਸ਼ਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ (ਐਮ. ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਸੀਜੇ, ਅਤੇ ਜੀਪੀ ਭੁੱਟ, ਜੇ.) ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ, ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਬਨਾਮ ਮਾਇਆਧਰਦਾਸ, ਪੁੱਤਰ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦਾ, (4)। ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥ ਇਹ ਸਨ। ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਹਿੰਦੀ ਵੋਟਰ ਸੂਚੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਛਾਪਣ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਜ਼ਮਾਨਤ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ 45 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਹਾਮੀ ਭਰੀ। ਸਟਿਪੂ ਦੇ ਅੰਤਮ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਪੁੱਗਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਨੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਬਾਰੇ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਪੱਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਖਰੜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਕੀਤੇ ਕਾਗਜ਼ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਖਿਆ। ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕੰਮ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅੰਜਾਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਫਿਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ। 1,933/13? ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਬਕਾਏ ਵਜੋਂ, ਜੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਤੋਂ ਰੋਲ ਛਾਪਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਲਾਗਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਨੇ ਚੋਣ ਲੜੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਉਸ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (ਡੀ) ਤਹਿਤ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, (i) ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਰੋਲ ਛਾਪਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਲੈਣ ਦੀ ਗੱਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਹੈ? ਇਹ ਉਸ ਲਈ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਸ ਦੇ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਨੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ (ii) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਵਾਧੂ ਚਾਰਜ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨੇ ਦੀ ਵਸੂਲੀ ਤੱਕ ਅਜੇ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਨੇ ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿੱਠਲਦਾਸ ਜ਼ਾਸਾਨੀ (2) (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਪਣਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵੱਲੋਂ ਪਹਿਲੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿੱਠਲਦਾਸ ਜ਼ਾਸਾਨੀ ਦੇ ਕੇਸ (2) ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਠੇਕੇ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਲੰਘਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਸਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਿੰਟਿੰਗ ਪ੍ਰੈਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਕੁਝ ਬਚਿਆ ਸੀ ਉਹ ਦੰਡ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ

ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਜਿਹੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਿਸੇ ਇਕ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਜਾਂ

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਇਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉੱਠ ਰਹੇ ਦਾਅਵੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖੁਦ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਜਿੱਥੇ, ਸਮਾਂ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਕ ਧਿਰ ਨੇ ਦੂਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਅਸਮਰੱਥਾ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਨੇ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਉਲੰਘਣਾ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਰਜਾਨੇ ਆਦਿ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ 'ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ' ਕਾਇਮ ਹੈ। ਐੱਮ. ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਸੀਜੇ, ਨੇ ਦੋਖਿਆ ਕਿ ਛੋਟੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੇ ਜੋਖਮ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਦੁਆਰਾ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਹੱਕਦਾਰ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਸਾਲਸੀ ਲਈ, ਕੋਈ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 7 (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮਨਾਹੀ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਉਲੰਘਣਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ; y ਦੁਖੀ ਧਿਰ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ, ਇਸਲਈ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ। ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦੀ ਸੌਖ (4), ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿਹਲਦਾਸ ਜਾਸਾਣੀ ਦੇ ਕੇਸ i(2) ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ:-

“ਅਸੀਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਰਡਸ਼ਿਪ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰੀਖਣ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਜੋ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਕ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰ।

ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਕੇਸ (4), ਇਕ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੀ.

"ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ" ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੇ ਅਜੇ ਵੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। *ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿੱਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਣੀ ਦੇ ਕੇਸ (2)* ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ, ਇਸ ਲਈ, *ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ (4)* ਦੇ ਕੇਸ ਉੱਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਵਾਪਸੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਆਰਬਿਟਰੇਜ਼ਨ ਧਾਰਾ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕੀਮਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਹਰਜਾਨੇ ਲਈ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ *ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿੱਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਣੀ ਦੇ ਕੇਸ (2)* ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪੱਖ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਸ ਕੇਸ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਇੱਕ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪੂਰਵ- ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ। *ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਕੇਸ (4)* ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸਵੈਇੱਛਤ ਉਲੰਘਣਾ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਜਾਨੇ ਜਾਂ ਸਾਲਸੀ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਲਈ ਦਾਅਵਾ ਲੀਬਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵਿਚਾਰ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੈਕਸ਼ਨ 7(d) ਦਾ ਧਾਰਾ 7(ਡੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੇਸ ਲਿਆਉਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਜਾਂ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਵਿਚਕਾਰ ਚੱਲਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਵੱਲੋਂ ਉਸ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(32) *ਪਰਮਾਣੂ ਦਾਸ ਦੇ ਕੇਸ (3)* ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ *ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਕੇਸ (4)* ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਜੋਂ *ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਸੀ.ਜੇ. 2*, / ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ, ਨਾ ਕਿ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵੀ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਬੰਦ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ।

(33) *ਬ੍ਰਿਜ ਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪ੍ਰਿਆ ਬ੍ਰਤ ਨਰਾਇਣ ਸਿਨਹਾ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (5)* ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਪੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

(5) (1965) 3 SCR, . 861

ਬਿੰਦੂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਲਈ. ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਦਲੀਲ ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਲਈ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਹੋਂਦ -

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਬੋਝ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਕੇਸ ਡਿੱਗ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੈਕਸ਼ਨ 9-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਵਾਪਸ ਆਏ ਉਮੀਦਵਾਰ 'ਤੇ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਸਿੱਬਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਚੋਣ ਪਟੀਸ਼ਨਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰ 'ਤੇ ਇਹ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਇਕ ਵਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਾਰੀਖਾਂ। ਪਰਮਾਣੂ ਦਾਸ ਦੇ ਕੇਸ (3) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਹੁਣ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ 20 ਮਾਰਚ, 1968 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਰਿਮਾਂਡ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ: -

"ਚੋਣ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗਤਾ ਜਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟ ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ 'ਤੇ ਭਾਰੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਬੂਤ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।"

ਦੇ ਅੰਤਮ ਆਦੇਸ਼, ਮਿਤੀ 11 ਮਾਰਚ, 1969, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭੂਤਾ ਨੇ ਅੱਗੇ ਐਟਮ ਦਾਸ ਦੇ ਕੇਸ (3) ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ : -

"ਉਸ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ (ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਅਧੀਨ ਡਿਸ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦਾ) ਜਵਾਬਦੇਹ ਉੱਤੇ ਪਿਆ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਿ ਉਮੀਦਵਾਰ ਨੇ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਬੋਝ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਅੱਗੇ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਸੀ। ਇਸ ਜਾਂਚ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਜੇਕਰ, com ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੀ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਪੀਲ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਿ ਕੀ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

[ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਰੇਖਾੰਕਿਤ (ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇਟਾਲਿਕਸ)]।

ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੇ ਕੇਸ (3) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਮੈਨੂੰ ਅਚੰਭੇ ਵਾਲੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਹਰੇਕ ਤੱਤ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨਾ ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਹੈ।

(34) ਅਗਲਾ ਕੇਸ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਹੈ *ਲਲਿਤਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਾਹੀ* ਬਨਾਮ *ਬਟੇਸ਼ਵਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ* (6) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤਾ ਜੋ ਕਿ ਸਥਾਈ ਵਿਵਾਦ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਾਲ ਦੀ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭੁਗਤਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ *ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿੱਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਣੀ ਦੇ ਕੇਸ* (2) ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਜਾਪਦਾ। *ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਖਾਨ* ਬਨਾਮ *ਸਦਾਸ਼ਿਵ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ* (7) ਦਾ ਕੇਸ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਠੇਕੇਦਾਰ ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਟ੍ਰੈਕਟ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਸੈਕਟਰ 9-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਰੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਖਾਨ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹ ਨਾ ਤਾਂ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ ਕਿ ਉਸਨੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ। ਸਾਬਤ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ *ਅਬਦੁਲ ਰਹਿਮਾਨ ਖਾਨ ਦੇ ਕੇਸ* (ਸੁਪਰਾ) (7) ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

i

(35) *ਕੋਨੱਪਾ ਰੁਦਰੱਪਾ ਨਦਗੌੜਾ ਬਨਾਮ* ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ (8) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕੇਸ, ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਸੀਜੇ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਠੇਕਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੱਚ ਦਾ ਪੈਨ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਾਂ ਟਾਵਰ ਬੋਲਟ ਜਾਂ ਡਰਾਪ ਬੋਲਟ ਜਾਂ ਹੈਂਡਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇੰਨਾ ਸਖ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸਮਝਦਾਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਹੈ

(6) (1966) 2 SCR 63.

(7) ਏਆਈਆਰ 1969 ਐਸਸੀ 302.

(8) ਏਆਈਆਰ 1969 ਐਸਸੀ 447.

ਸੈਕਸ਼ਨ ਲੈਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਚੋਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਇਹ ਚੋਣ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ, ਕਿ ਉਮੀਦਵਾਰ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਇਰਾਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਠੇਕੇਦਾਰ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਸਫਲ ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਆਪਣੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ" ਆਪਣੇ ਲਈ ਰਿਆਇਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਕੀ ਹੈ, ਉਹ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਬਿਲਡਿੰਗ ਦੇ ਠੇਕੇ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਠੇਕਾ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿੱਚ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਫਲੋਰਿੰਗ ਦੁਬਾਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਕੰਮ ਅਧੂਰੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਜੋ ਕਿ ਕੰਟਰੈਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। - ਟਰੈਕਟਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਅਜੇ ਬਾਕੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਨੁਕਸਦਾਰ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਦੁਬਾਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨੁਕਸ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਫਾਂਸੀ ਦੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਫਾਂਸੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਹੀ ਜਾਂ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਸੀ: ਜੇ:, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਜੋੜ ਕੇ ਮੂਲ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਤੋਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਗੁਜ਼ਾਰੇਦਾਰੀ, ਅਰਥਾਤ, ਕੰਮ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦੋਂ ਹੀ ਕਾਇਮ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ *ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਣੀ (2)* (ਸੁਪਰਾ) ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

(36) ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਕੌਸ਼ਲ ਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ (ਏ) ਜਾਂ ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਪੱਤਰ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਾਂ (ਬੀ) ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਲਈ ਆਪਣੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਹੁਕਮ ਆਪਣੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਸੈਕਸ਼ਨ 9-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ" ਗਿਆ ਹੈ। ਆਈ ਸੋਚੋ ਕਿ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਹੋਰ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬੋਝ ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਉਮੀਦਵਾਰ 'ਤੇ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(37) ਮਿਸਟਰ ਆਈ ਕੌਸ਼ਲ 1 ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਚਾਰ ਕੋਨਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕੇਸ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ (ਭਾਵ, ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਿ ਠੇਕਾ ਅਜੇ ਵੀ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਬੈਂਕ ਨੂੰ ਬਕਾਇਆ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਹੀਂ ਚੱਲਦਾ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਲਈ ਟਰੈਕਟਰ) ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ "ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਇਆ" ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਰਹੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਜਵਾਬਦਾਤਾ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਨ ਸੁਪਰ-ਪੈਸੇਜ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ, ਭਾਵ, ਉਹ ਕੰਮ ਜੋ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ 18 ਅਗਸਤ, 1964 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੀ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ "ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ" ਦੇ ਉਲਟ "ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ। ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ ਲਈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੇ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਰੀਕਟੀ ਫਿਕਸ਼ਨ ਮੰਗਣ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ - ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਕੰਟਰੈਕਟਰ ਦੁਆਰਾ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ. ਜੋ ਕੁਝ "ਪੂਰਾ ਰੂਪ" ਸਾਨੂੰ ਵਿਅਕਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ "ਠੇਕੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ" ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਵਿਆਖਿਆ ਭਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। "ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ" ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਮ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਲਈ" ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੈਂ ਸਹੀ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ, ਕਿ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨਾ ਤਾਂ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਧੀਨ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ। ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਕੰਮ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਨ ਸੁਪਰ ਪਾਸੇਜ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਠੇਕਾ ਸਬੰਧਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਲਈ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲਈ ਜਾ ਸਕੇ-

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

tion', ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ: -

- (i) ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਆਪੋ-ਆਪਣੀਆਂ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਭਾਈਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ। *ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਨੀ (2)*, ਨੇ ਪੂਰੇ ਫਾਰਮ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੂਰੀ ਹੋਈ ਸਪਲਾਈ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਅਜੇ ਤੱਕ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਧਾਰਾ 7 (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਵਿਵਸਥਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। 9-ਏ).
- (ii) ਇਸਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਧਿਰ ਦੁਆਰਾ ਉਲੰਘਣਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਠੇਕੇਦਾਰ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਜੀਵਿਤ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਲੰਬਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। . ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ *ਗੌਰੀ ਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਕੇਸ (4)* ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਿਟੀ ਆਨ ਕੰਟਰੈਕਟਸ (23 ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਪੰਨਾ 631 'ਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 1331 ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਡਿਸਚਾਰਜ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।
- (iii) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਅਭਿਆਸ ਦੇ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਚੱਲਦਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੋਵੇ; ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। *ਆਤਮ ਦਾਸ ਦਾ ਕੇਸ (3)* ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ;
- (iv) ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਮਾਯੂਸੀ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਉਪ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ;
- (v) ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿ ਠੇਕੇਦਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਅਜੇ ਵੀ ਅਸਥਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਜਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ
- (vi) ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵੈਧ ਕਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਐਕਟ ਇਸਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। (ਇੱਕ

ਇਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਉਦਾਹਰਣ ਕੁਝ ਖਾਸ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਗਾਂਹਵਧੂ - ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।)

(38) ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੁਆਰਾ, ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੁਆਰਾ, ਨਵੀਨਤਾ ਦੁਆਰਾ, ਬਦਲੀ ਦੁਆਰਾ, ਨਿਰਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ, ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਤਿਆਗ ਕੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਹੀ ਇਕੋ ਇਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਉਪਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ *ਚਤੁਰਭੁਜ ਵਿਠਲਦਾਸ ਜਾਸਾਨੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ (2)* ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ , ਸਾਡੀ ਆਦਰਯੋਗ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕੇਵਲ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿੱਥੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। *ਗੌਰੀ ਚੰਕਰ ਦੇ ਕੇਸ (4)* ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਕਹੀ ਹੈ , ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

(39) ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਜੋ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਵਿਚ ਨੁਕਸ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ *ਗੌਰੀ ਚੰਕਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤੀ ਸੀ, (4)* ਜਾਂ ਇਹ ਕਿ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਜਾਂ ਘਟੀਆ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ , ਜਿਵੇਂ *ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਸੀ। ਕੇਸ (3)*, ਰਹਿਣ ਲਈ ਕੋਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਅੰਤ 'ਤੇ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਵੀ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸੈਕਸ਼ਨ 9-ਏ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜੋ ਕੁਝ ਕਾਇਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ "ਕੰਮ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ" ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਦਾਅਵੇ ਜਾਂ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ। ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮਾਂ ਦੇ ਅਮਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖੇਗਾ, ਪਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਛੱਡਣਾ, ਰੱਦ ਕਰਨਾ, ਛੁਟਕਾਰਾ, ਉਲੰਘਣਾ, ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ। ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ *ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੇ ਕੇਸ (3)* ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ , ਮੇਰੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵੇ ਅਤੇ ਜਵਾਬੀ ਦਾਅਵੇ ਲੰਬਿਤ ਹਨ। ਜੋ ਕਿ 1964 ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੁਆਰਾ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਜੇਕਰ ਸ੍ਰੀ ਕੌਸਲ ਦੀ ਇਹ ਦਲੀਲ - ਕਿ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਰਿਸਤੇਦਾਰ ਦਰਮਿਆਨ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਸਿਰਫ ਇਸ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕੰਮ 'ਚ ਕਥਿਤ ਨੁਕਸ ਹਨ - ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕਦੇ ਵੀ *ਆਤਮ ਦਾਸ ਦੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦੀ (3)* , ਹੋਰ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਲਈ। ਅੰਤਮ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ, ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਅਤੇ ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕਾਇਮ ਰਹੇ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਮੌਜੂਦਾ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕੰਮ ਮੁੜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਜਾਂ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ

Anokh Singh v. Surinder Singh and others. (Narula, J.)

ਹੈ। 1964 ਤੋਂ, ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

(40) ਇਸ ਅੱਧ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਸਾਨੂੰ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਨਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਾਧੂ ਸਿਸਵਾਂ ਸੁਪਰ-ਪੈਸੇਜ, ਕਮਾਲਪੁਰ, ਰੂਪੜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਠੇਕਾ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ 1963 ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਦਾਖਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਦਸੰਬਰ, 1964 ਦੇ ਅੰਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੱਲਣਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜਨਵਰੀ/ਫਰਵਰੀ, 1969 ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 9-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਂ ਤਾਂ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀ ਪੱਤਰ ਦਾਖਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜਵਾਬਦੇਹ ਦੀ ਚੋਣ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 100(I)(c) ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸੀਟ ਭਰਨ ਲਈ ਚੁਣੇ ਜਾਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਉਹ ਸੀ। ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ।

(41) ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਰਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਕੀਲ ਦੀ ਫੀਸ ਰੁ. 1,000/-:

ਡੀ ਕੇ ਮਹਾਜਨ, ਜੇ.—ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਰਣਾ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ, ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ-ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਰਵਨੀਤ ਸਿੰਘ

ਕੇ. ਐਸ. ਕੇ

ਸਿਵਲ ਫੁਟਕਲ

ਆਰਐਸ ਨਰੂਲਾ ਜੇ.

I. L. R. Punjab and Haryana (1971)1

ਕਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ

ਬਨਾਮ, •-

ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ, -ਜਵਾਬਦਾਤਾ।

1969 ਦੀ ਸਿਵਲ ਰਿੱਟ ਨੰ. 654

22 ਸਤੰਬਰ 1969

-
- 1955 ਦਾ XIII ਜਿਵੇਂ ਕਿ 1962 ਦੇ XXXVI 1 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ) — ਧਾਰਾ 32-ਡੀ — ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ — ਸੈਕਸ਼ਨ 32-ਡੀ(3) ਜਾਂ 32-ਡੀ(4) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲੈਕਟਰ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੜਤਾਲ —ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਮੁੜ-ਖੋਲੇ ਗਏ ਕੁਲੈਕਟਰ—ਕੀ ਧਾਰਾ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਹੈ
-